

דאגה משמים בפרשת חוקת

ניסי ארנון

"משם נסעו ויחנו מעבר ארנון אשר במדבר היצא מגבל האמרי כי ארנון גבול מואב בין מואב ובין האמרי. על פן יאמר בספר מלחמות יהוה את זה בסופה ואת הנחלים ארנון. ואשד הנחלים אשר נטה לשבת ער ונשען לגבול מואב. ומשם בארה הוא הבאר אשר אמר יהוה למשה אסף את העם ואתנה להם מים. אז ישיר ישראל את השירה הזאת עלי באר ענו לה. באר חפרוה שרים פרוה נדיבי העם במחוקק במשענתם וממדבר מתנה. וממתנה נחליאל ומנחליאל במות ומבמות הגיא אשר בשדה מואב ראש הפסגה ונשקפה על פני הישימן" (במדבר כא ג-כ)

על כן יאמר - על חניה זו ונסים שנעשו בה יאמר בספר מלחמות ה' כשמספרים נסים שנעשו לאבותינו יספרו את זה וגו'.
ואת הנחלים ארנון - כשם שמספרים בנסי ים סוף כך יש לספר בנסי נחלי ארנון שאף כאן נעשו נסים גדולים. ומה הם הנסים.
ואשד הנחלים - תרגום של שפך אשד שפך הנחלים. שנשפך שם דם אמוריים שהיו נחבאים שם. לפי שהיו ההרים גבוהים והנחל עמוק וקצר וההרים סמוכים זה לזה אדם עומד על ההר מזה ומדבר עם חבירו בהר מזה והדרך עובר בתוך הנחל. אמרו אמוריים כשיכנסו ישראל לארץ לתוך הנחל לעבור נצא מן המערות בהרים שלמעלה מהם ונהרגם בחצים ואבני בליסטראות. והיו אותן הנקעים בהר של צד מואב ובהר של צד אמוריים היו כנגד אותן נקעים... כיון שבאו ישראל לעבור נזדעזעו ההר של א"י כשפחה היוצאת להקביל פני גבירתה ונתקרב לצד הר של מואב... והרגום. וזהו אשר נטה לשבת ער שההר נטה ממקומו ונתקרב לצד גבול מואב ונדבק בו וזהו ונשען לגבול מואב. ועברו ישראל על ההרים ולא ידעו הנסים האלו אלא ע"י הבאר שנכנס לשם. ומשם בארה - משם בא האשד אל הבאר. כיצד אמר הקב"ה מי מודיע לבני הנסים הללו המשל אומר נתת פת לתינוק הודיע לאמו. לאחר שעברו חזרו ההרים למקומם והבאר ירדה לתוך הנחל והעלתה משם דם ההרוגים וזרועות ואיברים ומוליכתן סביב המחנה וישראל ראו ואמרו שירה (רש"י)

הרואה מקום שנעשו בו נסים לישראל אומר ברוך שעשה נסים לאבותינו במקום הזה (משנה)
הרואה מעברות הים ומעברות הירדן מעברות נחלי ארנון... על כולן צריך שיתן הודאה ושבח לפני המקום.

בשלמא מעברות הים דכתיב ויבאו בני ישראל בתוך הים ביבשה, מעברות הירדן דכתיב ויעמדו הכהנים נושאי הארון ברית ה' בחרבה בתוך הירדן הכן וכל ישראל עוברים בחרבה עד אשר תמו כל הגוי לעבור את הירדן, אלא מעברות נחלי ארנון מנלן? דכתיב על כן יאמר בספר מלחמות ה' את זה בסופה וגו' תנא את זה בסופה שני מצורעים היו דהו מהלכין בסוף מחנה ישראל כי הו קא חלפי ישראל אתו אמוראי עבדי להון נקירותא וטשו בהון אמרי כי חלפי ישראל הכא נקטלינון ולא הו ידעי דארון הוה מסגי קמייהו דישאל והוה ממידך להו טורי מקמייהו. כיון דאתא ארון אדבקו טורי בהדי הדדי וקטלינון ונחת דמייהו לנחלי ארנון. כי אתו את זה חזו דמא דקא נפיק מביני טורי אתו ואמרי להו לישראל ואמרו שירה היינו דכתיב ואשד הנחלים אשר נטה לשבת ער ונשען לגבול מואב (ברכות נד.:

עמון ומואב טהרו בסיחון

”וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל מַלְאָכִים אֶל סִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי לֵאמֹר. אֶעֱבְרָה בְּאַרְצְךָ לֹא נִטָּה בְּשָׂדֶה וּבְכָרֶם לֹא נִשְׁתָּה מִי בָּאֵר בְּדָרְךָ הַמֶּלֶךְ גִּלְדָּה עַד אֲשֶׁר נַעֲבֹר גְּבֻלְךָ. וְלֹא נָתַן סִיחֹן אֶת יִשְׂרָאֵל עֹבֵר בְּגְבֻלוֹ וַיִּאָּסֹף סִיחֹן אֶת כָּל עַמּוֹ וַיֵּצֵא לְקִרְאֵת יִשְׂרָאֵל הַמְדַבְּרָה וַיָּבֵא יְהֻזָּה וַיִּלְחָם בְּיִשְׂרָאֵל. וַיִּכְהוּ יִשְׂרָאֵל לְפִי חָרֵב וַיִּירָשׁ אֶת אֶרְצוֹ מֵאַרְנוֹן עַד יַבֵּק עַד בְּנֵי עַמּוֹן כִּי עַז גְּבוּל בְּנֵי עַמּוֹן. וַיִּקַּח יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל הָעָרִים הָאֵלֶּה וַיָּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּכָל עָרֵי הָאֱמֹרִי בְּחֻשְׁבוֹן וּבְכָל בְּנֵי־הָאֵלֶּה. כִּי חֻשְׁבוֹן עִיר סִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי הוּא וְהוּא נִלְחָם בְּמֶלֶךְ מוֹאָב הָרִאשׁוֹן וַיִּקַּח אֶת כָּל אֶרְצוֹ מִיַּדוֹ עַד אֲרָנוֹן. עַל כֵּן יֹאמְרוּ הַמְשָׁלִים בְּאוֹ חֻשְׁבוֹן תִּבְנֶנָּה וְתִכְוֶנוּ עִיר סִיחֹן. כִּי אִשׁ יֵצֵא מִחֻשְׁבוֹן לְהִבָּה מִקְרִיַּת סִיחֹן אֶכְלָה עָר מוֹאָב בְּעֲלֵי בְמוֹת אֲרָנוֹן. אוֹי לָךְ מוֹאָב אֲבִדְתָּ עִם כְּמוֹשׁ נָתַן בְּנֵיו פְּלִיטִים וּבְנֵיהֶם בְּשָׂבִית לְמֶלֶךְ אֱמֹרִי סִיחֹן. וַנִּירָם אֲבִד חֻשְׁבוֹן עַד דִּיבֹן וְנָשִׁים עַד נֶפֶח אֲשֶׁר עַד מִיַּדְבָּא. וַיָּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּאַרְצָה הָאֱמֹרִי” (במדבר כא)

והוא נלחם - למה הוצרך להכתוב לפי שנאמר 'אל תצר את מואב' וחשבון משל מואב היתה, כתב לנו שסיחון לקחה מהם ועל ידו טהרה לישראל (רש"י כא כו)

כי עז גבול בני עמון. גבולו חזק ותקיף, ומהו החוזק, התראתו של הקב"ה שאמר לישראל אל תצורם. וזה שכתוב כי חשבון עיר סיחון מלך האמורי היא והוא נלחם במלך מואב הראשון ויקח את כל ארצו מידו עד ארנון, לימדך הכתוב כי חשבון משל מואב היתה, ומפני שלא היו ישראל רשאים להלחם עם מואב ממה שהזהיר הכתוב (דברים ב, ט) אל תצר את מואב, לפיכך הודיענו כי סיחון לקחה מהם וישראל ממנו, דכתיב (יהושע יג, כה) וחצי ארץ בני עמון, ולקחוהו מיד האמורי שלקחוהו מתחילה מיד בני עמון. ומה שאמר הכתוב על עמון ומואב שלא יתן ה' יתברך מארצם לישראל עד מדרך כף רגל (דברים ב, ה), כלומר הארץ שהיתה אצלם באותו עת, וזה שאמרו חז"ל (גיטין לח). עמון ומואב טהרו בסיחון, כלומר הוכשרו לישראל בסיחון כי באה להם בהיתר מיד סיחון, ולכך הוצרך הכתוב להזכיר דברי המושלים בעבור חשבון שלקחו ישראל, כי כן אמר הכתוב וישב ישראל בכל ערי האמורי בחשבון ובכל בנותיה (רבנו בחיי במדבר כא כד)

החל רש. מלשון ירושה. ודרשו חז"ל (ירושלמי שביעית פ"ו ה"א) החל רש, עשיתי ארצו חולין לפניך. והכוונה בזה כי עמון ומואב טיהרו בסיחון, ומעתה מותר להם לכבוש הארץ כי היא של סיחון (רבנו בחיי דברים ב כד)

אמר רב פפא: עמון ומואב טהרו בסיחון (גיטין לח).

טהרו בסיחון - דכתיב (דברים ב) אל תצר את מואב וכן בבני עמון אל תצורם (שם) וכתיב (במדבר כא) כי חשבון עיר סיחון וגו' אלמא טהר מואב בסיחון. ובני עמון אשכחן בפתח (שופטים יא) שאמרו לו מלאכי בני עמון כי לקח ישראל את ארצו בעלותו ממצרים מארנון ועד היבוק ואשכחן כשכבשו את ארץ סיחון ויירש את ארצו מארנון עד יבוק וגו' אלמא מבני עמון כבשה והדור ישראל וכבשו מיניה וטהרה להם על ידו (רש"י)

פרה אדומה ודמא בן נתינה

אמר רב יהודה אמר שמואל: שאלו את ר' אליעזר עד היכן כיבוד אב ואם? אמר להם? צאו וראו מה עשה עובד כוכבים אחד לאביו באשקלון ודמא בן נתינה שמו. בקשו ממנו חכמים אבנים לאפוד בששים ריבוא שער, ורב כהנא מתני בשמונים ריבוא, והיה מפתח מונח תחת מראשותיו של אביו ולא ציערו. לשנה האחרת נתן הקדוש ברוך הוא שכרו שנולדה לו פרה אדומה בעדרו. נכנסו חכמי ישראל אצלו אמר להם יודע אני בכס שאם אני מבקש מכם כל ממון שבעולם אתם נותנין לי אלא אין אני מבקש מכם אלא אותו ממון שהפסדתי בשביל כבוד אבא (קידושין לא). ויש להבין, מפני מה נתנו לו הקב"ה בשכר מצות כיבוד אב פרה אדומה דייקא? ונראה הטעם כי בשעה שעשה העכו"ם המצוה והפסיד על ידה כ"כ מעות נגרם ע"י זה קטרוג גדול למעלה על כלל ישראל ר"ל שהעכו"ם מחבבין את המצות יותר מישראל ח"ו עד שהעכו"ם הזה קיים מצות כיבוד אב במסירת הנפש שאבד הון רב על ידה ובני ישראל לא יעשו כן, וחלילה נסתם פיהם של סנגורי האומה הישראלית להמליץ ע"ז. אכן הקב"ה החושב מחשבות טובות על ישראל לבלתי ידח ממנו נדח, ע"כ בכדי לסתום פיהם של המקטרגים לא היה שום עצה נכונה אחרת רק לתת לו בשכרו פרה אדומה, ובעל הסיבות הסיב סיבות כי חכמי ישראל לא ימצאו לקנות רק אצלו והוא יבקש מהם הפסידו שהיה לו ע"י כיבוד אב והם יתנו לו, שבזה הראה להמקטרגים דישראל מחבבין את המצות יותר מהם, שהרי נתנו בעד מצות פרה אדומה שהוא חוקה בלי טעם כמו שהעכו"ם נתן בעד מצוה השכלית. ובזה נסתם פיות משטינינו ומקטיגינו (אוהל תורה לרמ"מ מקאצק, ובחידושי הרי"ם)

הפיכת קללות בלעם לברכה